

ПОЛІТИКА ЗАЙНЯТОСТІ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ СИСТЕМИ ОЗДОРОВЧОГО ФІТНЕСУ

Мирослав Дутчак¹, Галина Путятіна²

¹Національний університет

фізичного виховання і спорту України,

²Харківська державна академія фізичної культури

Анотація. Автори вивчають проблему зайнятості як соціально-економічну категорію, що впливає на процес розвитку системи оздоровчого фітнесу. У контексті досягнення глобальних цілей сталого розвитку та стратегічних напрямків реалізації політики розвитку людського капіталу, окреслено шляхи реалізації Концепції кадрового забезпечення сфери фізичної культури і спорту в Україні, зокрема системи оздоровчого фітнесу.

Ключові слова: зайнятість, працевлаштування, ринок праці, система оздоровчого фітнесу.

Abstract. The authors revealed the problem of employment as a socio-economic category that affects the process of development of the health fitness system. The ways of implementing the Concept of personnel support in the field of physical culture and sports in Ukraine, in particular the health and fitness system, are outlined in the context of the achievement of the Global Sustainable Development Goals and strategic directions for the implementation of the human capital development policy.

Keywords: occupation, employment, labor market, health fitness system.

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних завдань внутрішньої політики України на найближчі роки визначено збереження і розвиток національного людського капіталу держави як головного чинника економічного зростання. Підтримуючи проголошені резолюцією Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 25 вересня 2015 року № 70/1 глобальні цілі сталого розвитку до 2030 року та результати їхньої адаптації з урахуванням специфіки розвитку України, викладені у Національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна», визначено пріоритети державної політики, а саме забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх у будь-якому віці. В Україні систему оздоровчого

фітнесу, яка гарантує активний відпочинок та регулярні заняття руховою активністю, визначено як пріоритетний напрям гуманітарної політики. Однак аналіз поточної ситуації стану її функціонування, свідчить про те, що вона не дає значних економічних та соціально-гуманітарних преференцій територіальним громадам і державі. Трансформації, які відбуваються в управлінні системою оздоровчим фітнесом, докорінно змінили її значення в суспільстві, яка є складним сектором економіки. Поєднання соціально-культурного та економічного складника перетворили її на інструмент просування інтересів.

Роль системи оздоровчого фітнесу для досягнення завдань сталого розвитку (ЦСР) базується на економічних вимірюваннях та категоріях прояву соціально-економічного впливу системи на сталий розвиток держав. Однією з таких категорій є проблема зайнятості в цій системі.

У сучасних економічних умовах зайнятість населення є важливим макроекономічним показником, який впливає на рівень життя громадян, забезпечує добробут кожного. Проблема зайнятості – одна з найважливіших соціально-економічних проблем, яка нерозривно пов'язана з усіма сторонами життєдіяльності людей: виробництвом, розподілом, споживанням, прибутками, культурою населення, його репродуктивною поведінкою, способом життя тощо.

Вивченням проблеми зайнятості та відтворення робочої сили в Україні займалися такі науковці, як, зокрема, В. С. Васильченко, О. А. Грішнова, Г. В. Джегур, Н. О. Зезека, В. М. Петюх, В. В. Савченко та інші. Результати досліджень цих вчених висвітлюють важливі аспекти впливу соціально-економічних чинників на підвищення зайнятості населення та ефективності праці в суспільному виробництві.

У наукових доробках останнього періоду розуміння зайнятості дещо трансформується під впливом досліджень у сфері людського капіталу. Зайнятість населення як соціально-економічна категорія – це залучення до трудової діяльності громадян згідно з їхніми фактичними та майновими можливостями, яка складається під впливом попиту і пропозиції на ринку праці та приносить матеріальну вигоду, здатну задовольнити відповідний життєвий рівень працівників та їхніх сімей (Т. М. Павлюк, 2016) [7].

Відзначаючи важливий вклад згаданих досліджень в наукове обґрунтування інноваційних напрямів та технологій розв'язання загальних проблем зайнятості населення, треба підкреслити, що вони ще не дають системного уявлення про концептуальні засади вказаного процесу з урахуванням специфіки системи оздоровчого

фітнесу, з урахуванням соціально-економічних викликів перед сучасною Українською державою, що зумовлені внутрішніми причинами та євроінтеграційними устремліннями.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Досягнення Глобальних цілей сталого розвитку на національному рівні в Україні імplementовано в «Стратегією розвитку фізичної культури і спорту до 2028 року» [8, 9]. Розв'язання проблем зайнятості в системі оздоровчого фітнесу узагальнено окреслено в Концепції кадрового забезпечення сфери фізичної культури і спорту в Україні [3], яку розробив Дутчак М.В. (2020), зокрема наголошено на наявності низки суперечностей між реальним станом справ та запитами суспільства і новими можливостями для їхнього задоволення, що потребує виконання професійних завдань на основі використання наукових знань і передової практики роботи; розкрито низку науково-прикладних проблем, на розв'язання яких орієнтоване дане дослідження. Дослідження окремих питань кадрового забезпечення сфери фізичної культури і спорту є орієнтовані на обґрунтування наявності та вирішення таких проблем:

- класифікація професій у сфері фізичної культури і спорту (М.В. Дутчак, 2010–2020);
- система підвищення кваліфікацій тренерів збірних команд України з олімпійських видів спорту (М.В. Дутчак, Ю.М. Шкретій, В.В. Томашевський, 2010);
- організаційні засади кадрового забезпечення сучасної фітнес-індустрії (М.В. Дутчак, 2010–2020; Л.Я. Чеховська, 2018–2020);
- професійна підготовка майбутніх фахівців сфери фізичної культури і спорту (Л.П. Сущенко, 2003–2020; О.Ю. Ажиппо, 2012–2018; М.М. Василенко, 2013–2018; Є.О. Павлюк, 2017; М.В. Данилевич, 2018);
- організаційно-управлінські основи фізичної культури і спорту з питань регулювання кадрового ресурсу (І.І. Приходько, 2000–2010; О.В. Горбенко, 2002; О.М. Жданова, 2009–2017; Ю.П. Мічуда, 2007–2013; І.Л. Гасюк, 2015).

Особливої уваги заслугоує створення сучасної системи зайнятості у системі оздоровчого фітнесу, як вагомого складника сфери фізичної культури і спорту, що орієнтована на передові європейські моделі. Ця сфера тільки розпочала привертати увагу в академічних колах, тому комплексних, ґрунтовних досліджень на цю тему не багато.

Мета дослідження – здійснити аналіз зайнятості в системі оздоровчого фітнесу як актуальної проблеми досягнення Глобальних цілей сталого розвитку.

Методи дослідження. Під час дослідження використано такі методи: теоретичний аналіз та узагальнення літературних джерел та нормативно-правових документів, інформаційних ресурсів мережі «Інтернет»; системно-функціональний аналіз; організаційний діагноз.

Результати дослідження. Аналіз принципів, практик та норм, які транлює Європейський союз у розв'язанні питань зайнятості у системі оздоровчого фітнесу, демонструє їхню спроможність та активне застосування як на глобальному рівні та імплементації на локальному рівні. Дослідження Європейської комісії Vocasport 2006 року, виявило, що спорт у широкому розумінні створив 2004 року додану вартість у розмірі 407 мільярдів євро, що становить 3,7% ВВП ЄС, і зайнятість 15 мільйонів людей, або 5,4% робочої сили. Проблема зайнятості в системі оздоровчого фітнесу передбачає реалізацію таких напрямів політики:

- реінтеграція професійних спортсменів на ринок праці в кінці їхньої спортивної кар'єри передбачає необхідність забезпечення «подвійної кар'єри» через систему місцевих освітніх центрів на ранніх етапах підготовки спортсменів та спортсменок, для захисту їхніх моральних, освітніх та професійних інтересів;
- розвиток волонтерства в спортивних організаціях, що дає багато можливостей для неформальної освіти;
- розвиток спортивної інфраструктури як інструмент сприяння зростання та створення робочих місць, а також місцевого та регіонального розвитку;
- заборона дискримінації за національною ознакою щодо найму, винагороди, інших умов праці та зайнятості: вільне пересування працівників відповідно до Положення 1612/68 про свободу пересування працівників);
- врегулювання агентської діяльності;
- захист прав неповнолітніх спортсменів;
- соціальне партнерство та соціальний діалог у системі управління спортом у контексті розв'язання спільних проблем роботодавців (Європейська асоціація спортивних роботодавців EASE) та спортсменів (угоди про трудові відносини з умовами професійної підготовки, умовами праці та захисту) з урахування юридичної бази ЄС, національного права та автономії;
- визнання кваліфікацій іноземних працівників (ураховуючи мобільність працюючих у спортивному секторі);
- створення узагальненої системи збору статистичних даних у площині зайнятості в системі спорту та активного відпочинку.

Система оздоровчого фітнесу трактують як інструмент та індикатор у досягненні ЦСР. Аналіз огляду департаменту Організації Об'єднання Націй зі спорту для розвитку та миру, що окреслює внесок спорту в Цілі сталого розвитку (ЦСР) (2015), дає змогу розкрити потенціал зайнятості в системі оздоровчого фітнесу з огляду на нову структуру сталого розвитку, для сприяння синергії, узгодженості та гармонізації програм для реалізації ЦСР.

Результати дослідження. Розроблена інститутами Європейського союзу модель регулювання зайнятості в системі спорту та активного відпочинку, відіграє важливу роль у поглибленні регіональних інтеграційних процесів, просуванні європейської моделі управління спортом за межі регіону та перетворення її у драйвер становлення глобальної системи зайнятості населення.

Інструментом сприяння моніторингу та розвитку політики ЄС в системі оздоровчого фітнесу є розроблена Євростатом методика оцінювання зайнятості в спорті, яка орієнтована на загальну зайнятість, а також на експертні висновки експертної групи «Спорт та економіка» (XG ECO) (використання допоміжних спортивних рахунків), експертної групи з оздоровчої фізичної активності (XG NEPA) (система моніторингу з показниками рівня фізичної активності та політики щодо просування фізичної активності) [10].

Статистика Євростату відображає міждисциплінарний характер загального явища – спорту, урахувавши його важливість у різних сферах: зайнятість, торгівля, соціальна згуртованість, індивідуальне благополуччя. Зайнятість у системі спорту та активного відпочинку у 2020 році становить 1,3 млн осіб в ЄС, що дорівнює 0,7% від загальної зайнятості. Щодо гендерного балансу, то чоловіків (56,6%) більше, ніж жінок, що вище ніж у розрізі загальної зайнятості. Щодо вікових груп: у спортивно-оздоровчій діяльності частка осіб віком 15–29 років становить 33% – майже вдвічі більше, ніж у загальній зайнятості, в той же час на вікову групу 30–64 роки припадає 64,3% (на 16,3% менше, ніж у загальній зайнятості).

Щодо рівня освіти: середній рівень (ISED3–4) – 47,7%; вищий рівень (ISED5–8) – 38,7% (цей показник виявився більшим, ніж частка випускників закладів вищої освіти в загальній чисельності зайнятих – 36%) та 13,4% – з нижчим рівнем освіти (ISED0–2). Ці значення наближені до пропорцій, які спостерігаються в загальній зайнятості.

У 2020 році в ЄС кількість осіб, зайнятих в спорті збільшилося приблизно на 100000 порівняно із 2015 роком, що еквівалентно загальному збільшенню на 8,4%. Зайнятість у спорті становила 0,68% від загальної зайнятості порівняно з 0,64% у 2015 році.

У період від 2015 до 2020 року кількість осіб, зайнятих у спорті, збільшилася у 21 із 27 країн – членів ЄС. З погляду аналізу середніх темпів зростання (AAGR) зайнятість у спорті у період від 2015 до 2020 р. зросла на 1,6% порівняно з 0,8%, зафіксованими для загальної зайнятості.

Порівняно з 2019 роком, у 2020 році (наслідки пандемії COVID-19), зайнятість у спорті знизилася на 54000 особи. Зниження на 4% (1,3% зниження загальної зайнятості). Характерним є той факт, що спостерігається

зниження на 52000 особи саме жінок

Методологія збору даних щодо кількості осіб, зайнятих у спорті аналогічна методології, яку використовують для оцінювання рівня зайнятості в культурі, має орієнтир на професії, вимірюється з використанням центрального статистичного визначення з «вільнюського визначення» спорту, яке охоплює основні види спорту, закодзовані в класі 93.1 NACE Rev.2 – Спортивна діяльність та кодів ISCO-08 342 (Спортивні та фітнес-працівники).

Зайнятість у спорті містить усе населення, яке працює:

- у спортивній діяльності в спортивному секторі (ISCO 342 * NACE93.1) (наприклад, професійні спортсмени, професійні тренери фітнес-центрів);
- діяльність не пов'язана безпосередньо зі спортом в спортивному секторі (NACE93.1) (наприклад, адміністратори фітнес-центрів);
- робота, якою пов'язана зі спортом (ISCO 342) поза межами спортивного сектору (наприклад шкільні спортивні інструктори)

Код 93.1 NACE Rev. передбачає:

- діяльність спортивних команд чи клубів, основною діяльністю яких є участь у спортивних заходах у прямому ефірі перед платною аудиторією;
- незалежні спортсмени, які беруть участь у спортивних змаганнях чи перегонах у прямому ефірі перед платною аудиторією;
- власники транспортних засобів або тварин, які беруть участь у перегонах (наприклад, автомобілі, собаки чи коні), які в насамперед беруть участь у їхній участі у перегонах чи інших видовищних спортивних заходах;
- спортивні тренери, які надають спеціалізовані послуги для підтримки учасників спортивних заходів чи змагань;
- оператори арен та стадіонів;
- інші види діяльності з організації, просування чи управління спортивними заходами, не включеними до інших категорій.

Код 342 ISCO-08 містить:

- працівників спорту та фітнесу (спортсменів, гравців, тренерів, інструкторів та офіційних осіб, інструкторів з фітнесу та відпочинку, а також керівників програм).

Представлені Євростатом дані зайнятості містять всіх оплачуваних працівників, професійна діяльність яких пов'язана зі спортом, незалежно від їхнього режиму роботи (повний або неповний робочий день). Відповідно до чинної політики, для ліквідації чинників вразливості Уряду країн та міжнародне співтовариство орієнтовані на здійснення структурних перетворень та формування спільних рішень, керуючись ЦСР, а саме:

- зміцнення систем соціального захисту та державних служб (зокрема у сферах охорони здоров'я, освіти, спорту та активного відпочинку, водопостачання, санітарії та інших);
- нарощування інвестицій у науку, технології, інновації;
- забезпечення простору для маневру у бюджетно-фінансовій сфері;
- перехід до побудови «зеленої економіки»;
- перехід до стійких продовольчих систем;
- інвестиції в інфраструктуру даних та інформації.

Ухвалення відповідальних управлінських рішень ускладнено недосконалістю систем даних та інформації. Наявність фактичних даних дасть змогу сфокусувати та вдосконалити заходи втручання, стратегії, програми та ресурси, спрямовані на захист людей.

Висновок. Отже, пріоритетними напрямками державної політики щодо регулювання зайнятості в системі оздоровчого фітнесу є обґрунтування теоретико-методологічних засад та технологій удосконалення системи зайнятості, а саме:

- запровадження нової методики збору та аналізу статистичної інформації стосовно задіяних фахівців у системі оздоровчого фітнесу;
- удосконалення методики розрахунку потреби у відповідних фахівцях;
- розроблення технології збору та аналізу статистичної інформації щодо зайнятості фахівців системи оздоровчого фітнесу.

Список використаних джерел

1. Ажиппо О. Структурно-функціональний аналіз концепції інноваційного розвитку сфери фізичної культури і спорту / Ажиппо О., Путятіна // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2021. – Вип. 2. – С. 3–10.

2. Державна служба статистики України: офіційний сайт [Електронний ресурс]. – URL: www.ukrstat.gov.ua.
3. Дутчак М. Сучасна концепція кадрового забезпечення сфери фізичної культури і спорту в Україні / Мирослав Дутчак // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2020. – № 2. – С. 124–129 DOI: 10.32652/tmfvs.2020.2.124–129.
4. Дутчак М. Кадрове забезпечення як актуальна проблема сучасної фітнес індустрії / Мирослав Дутчак, Любов Чеховська // Слобожанський науково-спортивний вісник. – 2018. – № 6(68). – С. 31–38.
5. Zhdanova O. Pochodzenie rekreacji. Rekreacja jako formy aktywnego wypoczynku w Europie zachodniej i Azji w średniowieczu / Zhdanova Ołha // Проблеми активізації рекреаційно-оздоровчої діяльності населення : матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф. (23–24 квітня 2020 року, м. Львів). – Львів : ЛДУФК ім. Івана Боберського, 2020. – С. 10–15.
6. Жданова О. Основи управління сферою фізичної культури і спорту : навч. посіб. / Ольга Жданова, Любов Чеховська. – Львів : ЛДУФК, 2017. – 244 с.
7. Павлюк Т. Зайнятість як економічна категорія: її роль у функціонуванні ринкової економіки / Павлюк Т. // Глобальні та національні виклики економіки. – 2016. – Вип. 14. – С. 26–31.
8. Про затвердження Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року : постанова Кабінету Міністрів України від 4 листопада 2020 р. № 1089.
9. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019.
10. Employment in sport: EUROSTAT. Statistics Explained [Electronic resource]. – URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Employment_in_sport&oldid=477576 21.